Otázka: Autorský zákon

Předmět: Společenské vědy, Právo

Přidal(a): Jan Přívracký

AUTORSKÝ ZÁKON

Autorské právo

- Autorské právo formulované v autorském zákoně je zákon se stejnou platností jako kterýkoliv jiný, nicméně ve společnosti není příliš respektován. Je běžné, že je širokou veřejností porušován (pirátské stahování hudby, kinematografických děl a často také počítačových her). Existují zde i názory o jeho zbytečnosti. Takovým příkladem by mohla být např. politická strana Pirátů.
- Toto rozporuplné vnímání autorského práva je pochopitelné v době internetu, kdy je vše přístupné a obecně sdílené. Na druhou stranu je také třeba chápat pohled autorů, kteří očekávají za svá díla nějaký příjem.
- Příkladem tohoto „boje“ je i v nedávné době tolik diskutovaný článek 13. Tento č.13 (Article 13) (ve finální verzi bylo číslování posunuto na 17) je součástí směrnice Evropské unie týkající se ochrany autorských práv. Kontroverzní článek dává internetovým platformám povinnost řešit autorské právo za vlastníky práv. A to až do takového měřítka, že každý nahraný obsah (text, fotografie, video…) musí být už při nahrávání prověřen, zda autorská práva neporušuje.

ZÁKLADNÍ POJMY

- Tyto pojmy jsou základní při řešení problematiky autorského práva. Je zde vymezená definice, se kterou se pracuje v právních úpravách a zákonech.

Autor

- Z pohledu autorského práva je autor či autorka označován jako původce díla. Slovo pochází z latinského výrazu *auctor*, což znamená původce, tvůrce.

Autorské dílo

- Autorské dílo je výsledek duševní tvůrčí činnosti fyzické osoby vyjádřený ve smyslu vnímatelné podoby. Určení autorského díla je v autorském zákoně přesně vymezeno, stejně jako to, co dílem není.
- Důležitým bodem je, že autorská díla jsou chráněna zákonem v jakékoliv vnímatelné podobě, tzn. tištěné i digitální. To znamená, že díla digitální, která vznikají v digitální podobě nebo jsou digitalizována později, jsou chráněna stejným stupněm ochrany jako díla, která digitálně nikdy uveřejněna nebyla. To, že je jakékoli autorské dílo k dispozici na internetu, v žádném případě neznamená, že je bez dalšího poskytnuto veřejnosti k volnému použití.
- Vytvořením a zveřejněním díla, ať už jakýmkoliv způsobem, je tedy dílo oficiálně právně chráněné. To především znamená, že nikdo, s výjimkou samotného autora, nemá možnost dílo užít způsobem, který by přinášel přímý zisk anebo způsobem, který by zasahoval do osobnostních práv autora.

Autorské právo

- V obecném smyslu se jedná o souhrn právních norem upravujících vztahy, které vznikají při vytváření a uplatnění autorských děl. Toto právo poskytuje ochranu jejím tvůrcům (autorům), zejména přiznáním výhradního práva disponovat svým autorským díle – v právním systému jsou součástí občanského práva. Autorské právo je možno vnímat i jako právo duševního vlastnictví k autorskému dílu. Předmětem autorského práva jsou díla literární, vědecká a umělecká (i překlady děl do jiných jazyků), stejně tak i počítačové programy. Z právního hlediska je toto právo řešené v autorském zákoně viz. samostatný pojem níže.
- Autorské právo trvá po dobu života autora a následně 70 let po jeho smrti, kdy přechází

toto právo na autorova dědice. Za porušení autorského práva má autor nárok na přiměřené zadostiučinění, v závažných případech peněžité.
- V mezinárodním prostoru se správou duševního vlastnictví zabývá od roku 1967 Světová organizace duševního vlastnictví WIPO (World Intellectual Property Organization) se sídlem v Ženevě, v současnosti je jejím členem 185 států. WIPO je mezinárodni organizace, která pod hlavičkou OSN dbá na podporu tvůrčí činnosti a rozvoj ochrany duševního vlastnictví po celém světě.

Autorský zákon

- V občanském právu je hlavním parametrem zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském a právech souvisejících s právem autorským. Podle tohoto zákona mají autoři děl literárních, vědeckých a uměleckých právo na ochranu svého autorství a na nedotknutelnost svého díla, právo s dílem nakládat, rozhodnout o jeho uveřejnění a udílet souhlas s jeho užitím a právo na odměnu za tvůrčí práci. Právo na ochranu autorství je nepřevoditelné. Autor může na jinou osobu převést pouze právo k užití díla.
- Autorský zákon funguje na principu teritoriality. Na českém území jsou chráněna veškerá díla autorů a umělců, kteří jsou občany České republiky, díla jiných státních příslušníků jsou na našem území chráněna pomocí systému mezinárodních smluv.

OCHRANA AUTORSKÝCH PRÁV

- Autorské právo jako takové slouží hlavně jako ochrana práv autorů děl před neoprávněnými zásahy. Z hlediska soukromého práva tuto oblast zastupuje autorský zákon (viz. předchozí pojem), z hlediska veřejného práva je to trestní zákoník.
- Neoprávněné zásahy do práva autorského a dalších práv upravených v autorském zákoně se v praxi často označují jako „pirátství“. Uvádí se, že původ tohoto termínu pochází pravděpodobně z padesátých letech a počátku let šedesátých, kdy docházelo k provozování rozhlasového vysílání z lodí zakotvených mimo teritoriální vody jednotlivých států. Tím se provozovatel vysílání vyhýbal placení autorských odměn za užití hudebních děl jejich vysíláním v rozhlasu. V tomto smyslu se používalo souhrnné označení „pirátské vysílačky“. O tomto fenoménu byl natočen i film *Piráti na vlnách*. Přestože jejich činnost v polovině sedmdesátých let prakticky ustala, zůstalo po nich zmíněné označení „pirátství“, které se dodnes používá v širším významu neoprávněných zásahů na poli

autorského práva a práv souvisejících, zejména v souvislosti s internetem.

- Chce-li autor prokázat existenci svého díla je třeba provést jeho registraci. Autorskoprávní ochrana mu následně zaručuje tato výlučná práva:
    - a) finanční práva – zaručují kontrolu nad dílem a odměnou za jeho používání prostřednictvím prodeje nebo udělení licence
    - b) morální práva – obvykle chrání právo autora na přiznání autorství a právo odmítnout změny jeho díle (právo na nedotknutelnost díla).
- Pokud autor vytvoří dílo, získává k němu automaticky autorská práva, jejichž ochrana začíná okamžikem vytvoření díla. Nemusí tedy podávat žádnou formální žádost. Může se však stát, že potřebuje ostatním oznámit, že je autorem daného díla. Proto může k dílu připojit copyrightovou výhradu, např. text „všechna práva vyhrazena“ s uvedením roku, kdy bylo dílo vytvořeno.
- Autorský zákon stanoví, že nikdo nesmí užívat autorská díla bez souhlasu držitele autorských práv, není-li zákonem stanovena výjimka. Pojem „užívání“ **přitom znamená:**
    - a) rozmnožování = zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin díla nebo jeho části
    - b) rozšiřování = zpřístupňování díla v hmotné podobě převodem vlastnického práva
    - c) pronájem = zpřístupňování díla za účelem hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla
    - d) půjčování = zpřístupňování nikoli za účelem zisku
    - e) vystavování = umožnit dílo zhlédnout nebo jinak vnímat
    - f) sdělování díla veřejnosti = zpřístupňování díla v nehmotné podobě, živě nebo ze záznamu.

Autor – licence

- Licenční smlouvou autor poskytuje nabyvateli oprávnění **(licenci)** k výkonu práva dílo užít ke všem, nebo jen jednotlivým způsobům užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném, a nabyvatel se zavazuje, není-li sjednáno jinak, poskytnout autorovi odměnu.
- Autor nemůže poskytnout oprávnění k výkonu práva dílo užít způsobem, který v době uzavření smlouvy ještě není znám. Nabyvatel je zpravidla povinen licenci využít. Poskytuje-li se licence jako výhradní, vyžaduje smlouva písemnou formu. Obvykle je nabyvatel licence povinen poskytnout autorovi na své náklady alespoň jednu kopii autorova díla.

Výhradní nebo nevýhradní licence

- Licence může být poskytnuta jako licence výhradní nebo nevýhradní. Nevyplývá-li ze smlouvy jinak, má se za to, že jde o licenci nevýhradní.
- V případě výhradní licence autor nesmí poskytnout licenci třetí osobě a je obvykle povinen se i sám zdržet výkonu práva užít dílo způsobem, který je uveden v licenci. V případě nevýhradní licence je autor i nadále oprávněn k poskytnutí licence třetím osobám. Pokud byla dříve než výhradní licence sjednána licence nevýhradní s jiným nabyvatelem, zůstává v platnosti, pokud se strany nedohodnou jinak. Smlouva, kterou se uděluje licence nevýhradní nemusí být uzavřena v písemné formě, což v praxi přináší řadu problémů a je nanejvýš vhodné i tuto smlouvu uzavírat v písemné formě, i když to zákon výslovně nestanoví. Až na výjimky musí být ve smlouvě dohodnuta výše odměny nebo v ní musí být alespoň stanoven způsob jejího určení.

Omezení licence

- Licence může být omezena na jednotlivé způsoby užití díla. Ty mohou být omezeny rozsahem, např. množství, místa nebo času. Nestanoví-li smlouva, ke kterým jednotlivým způsobům užití díla nebo k jakému rozsahu užití se licence poskytuje, má se za to, že licence byla poskytnuta k takovým způsobům užití a v takovém rozsahu, jak to je nutné k dosažení účelu smlouvy.

Omezení nabyvatele licence

- Nabyvatel nesmí upravit či jinak měnit dílo, jeho název nebo označení autora, pokud se nedohodnou jinak, nebo jde-li o takovou úpravu díla nebo názvu, u které lze očekávat, že by k ní autor vzhledem k okolnostem užití svolil. Ani v takovém případě nabyvatel nesmí dílo nebo jeho název změnit, pokud si autor svolení vyhradil i pro tyto změny a nabyvateli je taková výhrada známa. To platí obdobně i při spojení díla s jiným dílem, i při zařazení díla do díla souborného (např. do souboru povídek nebo básní).

Zánik licence

- Zánikem právnické osoby, které byla udělena licence, přechází práva a povinnosti z licenční smlouvy na jejího právního nástupce. Licenční smlouva může takový přechod práv a povinností na právního nástupce vyloučit. Smrtí fyzické osoby, které byla udělena licence, přechází práva a povinnosti z licenční smlouvy na dědice, pokud to licenční smlouva připouští. Kromě zániku licence může za určitých podmínek autor od licenční smlouvy odstoupit.

Nakladatelská licenční smlouva

- Nakladatelská licenční smlouva je ta, kterou autor poskytuje nabyvateli licenci k rozmnožování a rozšiřování díla slovesného, hudebně dramatického nebo hudebního, výtvarného, díla fotografického či díla vyjádřeného způsobem podobným fotografii, pokud nejde o užití díla v provedení výkonnými umělci. Obvykle je licence poskytnuta výhradně.

Podlicenční smlouva

- Smluvně může nabyvatel též získat oprávnění, které mu umožňuje licenci zcela nebo zčásti poskytnout třetí osobě. V takovém případě se jedná o podlicenci. Nabyvatel může licenci postoupit pouze s písemným souhlasem autora. O postoupení licence a o osobě postupníka je povinen autora informovat bez zbytečného odkladu. K prodeji podniku, jehož součástí je i licence se souhlas autora nevyžaduje, není-li sjednáno jinak. Pro podlicenční smlouvu jsou podobné podmínky jako pro smlouvu licenční.

Kolektivní správa

- Kolektivní správa je forma zastupování většího počtu osob při výkonu jejich majetkových práv k dílům, uměleckým, zvukovým a zvukově obrazovým záznamům.
- Kolektivní správa se uplatňuje tam, kde dochází k pravidelnému a průběžnému užívání zejména obrovského množství autorských děl nebo jiných chráněných předmětů (např. vůči poskytovatelům kopírovacích služeb, vůči hotelům a restauracím, vůči televizním a

rozhlasovým vysílatelům, vůči výrobcům a dovozcům kopírovacích zařízení a nenahraných datových nosičů, vůči kabelovým televizím apod.).

Organizace kolektivní správy

- Kolektivní správa je obvykle zajišťovaná organizacemi, pro které je ochrana autorských práv předmětem podnikání. Nejvýznamnější z nich v českém prostředí jsou:
    - DILIA – divadelní, literární, audiovizuální agentura,
    - OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním,
    - INTERGRAM – nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukově-obrazových záznamů,
    - OOA-S – Ochranná organizace autorská, sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl,
    - OAZA – Ochranná asociace zvukařů a autorů.

Ochranné značky

- Jinou formou ochrany autorských práv jsou také ochranné značky spojené s obecně známým pojmem copyright. Tyto značky dávají spotřebiteli jasný signál, že užívané dílo podléhá ochraně autorských práv. Nejčastěji užívaná podoba je písmeno c v kroužku ©, případně písmeno p v kroužku ℗ vztahující se na zvukové záznamy na hudebních nosičích a v neposlední řadě také písmeno r v kroužku ®, kterým bývají chráněna loga firem nebo produktů.

REPRESIVNÍ PRVKY VLASTNICKÉHO PRÁVA

- Postihy porušení vlastnického práva se řeší ve dvou rovinách – občanskoprávní podle občanského zákona (přestupek), v závažnějších případech porušení podle trestního zákona (trestný čin).

Přestupek

- Přestupku se může dopustit pouze fyzická osoba a to tím, že dílo užije neoprávněně, anebo do díla neoprávněně zasáhne nebo jako obchodník nesplní oznamovací povinnost prodeje díla. K zavinění přestupku stačí i pouhá nedbalost nebo nevědomost, což je v dnešní době počítačů a internetu velice častým jevem. Pokuty se pohybují v maximálních výších od 50 000 Kč do 150 000 Kč.

Trestný čin

- Posouzení porušení autorského práva jako trestný čin se od přestupku liší tím, že v případě trestného činu se ho dopouští osoba právnická nebo fyzická při výkonu podnikání. Kdo neoprávněně zasáhne nikoli nepatrně do zákonem chráněných práv k autorskému dílu může být potrestán odnětím svobody až na dva roky, zákazem činnosti nebo propadnutím věci. Porušení práva autorů může být potrestáno i odnětím svobody na šest měsíců až pět let, peněžitým trestem nebo propadnutím věci. V těch nejzávažnějších případech, kdy autor utrpěl škodu ve velkém rozsahu, může být tento trestný čin potrestán odnětím svobody až na dobu osmi let.